

Biljana Radić-Bojanić*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu
Valentina Sokolovska*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

UDK 811.163.41'28(497.11)
81'246
DOI: 10.19090/gff.v49i2.2543
orcid.org/0000-0002-5209-5254
orcid.org/0000-0002-4106-6212
Originalni naučni rad

JEZIČKI PEJZAŽ MAKEDONACA U VOJVODINI**

Cilj ovog rada je da istražimo jezički pejzaž Makedonaca u Vojvodini na osnovu analize upotrebe jezika u javnom prostoru tri mesta gde žive Makedonci: Jabuke, Kačareva i Plandišta, te poređenja zatečenog stanja na terenu sa pravnim okvirom Republike Srbije, tj. zakonima koji regulišu upotrebu manjinskih jezika u službenim kontekstima. Pored toga, ispituјemo da li je makedonski jezik prisutan u javnom prostoru samo na službenim natpisima čiji je izgled zakonski regulisan ili se mogu naći i primeri privatne upotrebe, što je jedan od pokazatelja vitalnosti manjinskog jezika (ali svakako ne i jedini). Tokom terenskog istraživanja prikupile smo korpus od oko sto fotografija, a potom smo detaljnom analizom došle do zaključka da je makedonski jezik prisutan samo u domenu službene upotrebe, dok je pronađen samo jedan primer privatne upotrebe u sva tri mesta, što svedoči o izuzetno velikom stepenu asimilacije Makedonaca u lokalnu sredinu.

Кljučне речи: Makedonci, Vojvodina, jezički pejzaž, jezička manjinska politika, javni natpisi, privatni natpisi.

1. UVOD

U sredinama u kojima živi više od jedne etničke grupe, bez obzira na to da li su u pitanju starosedeoci ili doseljenici, u javnom prostoru se mogu čuti njihovi jezici u svakodnevnoj upotrebi. Međutim, priroda govornog jezika je takva da on, sem u trenutku produkcije, više nije prisutan u datom prostoru, te se njegova stalnost i postojanost osigurava kroz njegov pisani oblik. U slučaju službenog ili nacionalnog jezika njegovo prisustvo u javnom prostoru se ne dovodi u pitanje, ali kad se radi o manjinskim jezicima njihovo prisustvo u pisanom

---

* radic.bojanic@ff.uns.ac.rs

* valentina@ff.uns.ac.rs

** Rad se zasniva na istraživanju sprovedenom u okviru projekta *Jezički pejzaž Makedonaca u Vojvodini*, koji finansira Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost i uz podršku Nacionalnog saveta makedonske nacionalne manjine.

obliku u javnom prostoru može da se manifestuje na razne načine, od pravno regulisanih upotreba do privatnih natpisa (Radić-Bojanić i Bovdiš, 2024). U državama kao što je Republika Srbija, gde je ovo zakonski regulisano kroz *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*,

u naseljenim mestima u jedinicama lokalne samouprave, čija je teritorija određena u skladu sa zakonom kojim se uređuje teritorijalna organizacija Republike Srbije, u kojima procenat pripadnika određene nacionalne manjine u ukupnom broju stanovnika na teritoriji naseljenog mesta dostiže 15% prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta, trgova i ulica i drugi toponimi ispisuju se i na jeziku dotične nacionalne manjine, prema njenoj tradiciji i pravopisu, i u slučaju da jezik te nacionalne manjine nije u službenoj upotrebi na teritoriji jedinice lokalne samouprave u skladu sa stavom 2. ovog člana¹.

Nadalje, *Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama* propisuje da se službenom upotrebom jezika i pisama smatra i upotreba jezika i pisama pri „ispisivanju naziva mesta i drugih geografskih naziva, naziva trgova i ulica, naziva organa, organizacija i firmi, objavljivanju javnih poziva, obaveštenja i upozorenja za javnost, kao i pri ispisivanju drugih javnih natpisa“². U članu 7 ovog zakona se navodi da u slučaju višejezičnih javnih natpisa, tekst na manjinskim jezicima se posle srpskog ispisuje po azbučnom redu. Poštovanje prava na službenu upotrebu jezika i pisma nacionalnih manjina, gde spada i pravo na upotrebu jezika u javnom prostoru, regulisano je i *Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina* i *Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima*, čija je Srbija potpisnica, a ratifikovala ih je 2002. odnosno 2006. godine, kao i drugim međunarodnim pravnim aktima.

Upravo iz ovih razloga analiza jezičkog pejzaža u takvim višejezičnim sredinama je od velikog značaja, jer se terenskim istraživanjem može utvrditi u kojoj meri jezik u službenoj upotrebi (koji je pravno regulisan) odgovara jeziku privatnih pisanih oznaka, tj. da li, sem u službenom domenu, višejezičnost zaista postoji u javnom prostoru, što je indikator vitalnosti datog manjinskog jezika i ukazuje na stepen integracije ili asimilacije manjinske grupe u većinsku. Stoga u ovom radu istražujemo prisustvo makedonskog jezika u banatskim naseljima Kačarevo, Jabuka i Plandište da bismo utvrdile da li je makedonski jezik prisutan

---

¹ *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*, Službeni list SRJ br. 11/2002, Službeni list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja i Službeni glasnik RS br. 72/2009 – dr. Zakon, 97/2013 – odluka US i 47/2018.

² Čl. 3 *Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisama*, Sl. Glasnik RS, br. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – dr. Zakon, 30/2010, 47/2018 i 48/2018 – ispr.

samo na službenim natpisima čiji je izgled zakonski regulisan ili se mogu naći i primeri privatne upotrebe, te razmatramo šta ovi nalazi znače za vitalnost ovog manjinskog jezika u kontekstu izloženih demografskih podataka.

2. JEZIČKI PEJZAŽ

Jezički pejzaž (eng. linguistic landscape) se definiše kao pisani jezik u javnom prostoru, prvenstveno urbanog tipa, zato što je svaka urbana sredina lavirint pisanih poruka u javnom prostoru (Backhaus, 2007: 1). Pod ovim pisanim porukama se podrazumevaju znakovi na firmama i prodavnicama, oglasne table i neonski znakovi, saobraćajni znakovi, topografske informacije i mape, plakati za političke kampanje i grafiti, što znači da jezik u pisanom obliku nalazimo svuda oko sebe. Kako navode Sikimić i Nomaći (2016: 9), u svetu su u nešto većem obimu rađena istraživanja na temu jezičkog pejzaža, najviše velikih ili većih gradova (Coulmas, 2009; Spolsky, 2009), dok su u Srbiji istraživanja ovog tipa donedavno bila u deficitu, što više nije slučaj. Naime, Balkanološki institut SANU je inicirao nekoliko takvih projektata (v. Soresku-Marinković, 2021; Sorescu-Marinković & Salamurović, 2022; Hušanu & Sorescu-Marinković, 2023), ali još dosta toga treba uraditi na polju analize jezika u javnom prostoru, posebno u manjim sredinama sa višejezičnim kontekstom (Sikimić & Nomaći, 2016: 9), pošto se analizom jezičkog pejzaža stiče uvid u usaglašenost zakonskih propisa o upotrebi jezika u javnom prostoru sa postojećim jezičkim pejzažom u višejezičnoj sredini, ali i o tome koliko često pripadnici manjinskih naroda svoj jezik koriste u pisanoj komunikaciji u javnom prostoru ili koliko često u te svrhe biraju većinski jezik. Naime, u ovakvim sredinama značajno je ustanoviti da li javni natpisi ukazuju na očuvanje višejezičnosti ili tendencije ka jednojezičnosti, što je ujedno znak potencijalne dominacije jednog jezika nad ostalima koji su u datoj sredini takođe u službenoj upotrebi. Jedan korak u ovom pravcu je svakako projekat „Jezički pejzaž Makedonaca u Vojvodini“ u okviru koga je nastao ovaj rad.

Kad se radi o višejezičnim područjima kao što je Vojvodina, veoma je bitno ustanoviti u kojoj se meri manjinski jezici mogu i čuti i videti, tj. da li su prisutni u javnom prostoru i kad njihovi govornici nisu trenutno tu. Kako kažu Marten, Van Mensel i Gorter (Marten, Van Mensel & Gorter, 2012), vidljivost manjinskih jezika u javnom prostoru nije dobila dovoljno pažnje u dosadašnjim lingvističkim istraživanjima, iako istraživanje jezičkog pejzaža višejezičnih sredina daje dragocene podatke. S jedne strane, analizirajući sve znakove u javnom prostoru dobijamo sveobuhvatan pogled na jezičku sliku nekog područja, dok sa druge strane ovakav istraživački pristup otkriva ne samo koji su znakovi u

pitanju, nego i ko ih inicira, stvara, postavlja i čita (Marten & al., 2012: 1). Pored toga, analiza jezičkog pejzaža daje uvid u to da li se zvanične jezičke politike datog područja poštuju, da li postoje neke pravilnosti u pogledu prestiža jednog ili više jezika, te da li jezički pejzaž odražava demografski profil stanovništva, što ćemo u ovom radu pokušati da ustanovimo.

Kad je reč o demografskim kretanjima Makedonaca, njihovo naseljavanje na području Vojvodine, u najvećoj meri, odvijalo se u periodu Druge agrarne reforme i kolonizacije, dakle posle II svetskog rata. Kako opisuje Gaćeša (Gaćeša, 1995: 51), krajem avgusta 1945. godine, na sastanku Agrarne komisije odlučeno da se na području Vojvodine naseli 2000 stanovnika iz Makedonije, tako da je do kraja 1945. godine iz Makedonije podneto ukupno 3636 molbi za preseljenje. Napominjemo da se radi o planskom i grupnom preseljenju i da je tadašnje Ministarstvo za kolonizaciju odredilo zemljište u Banatu u svrhu naseljavanja Makedonaca. Konkretnije, prvobitno su određena četiri naselja iz južnog Banata: Glogonj, Jabuka, Kačarevo i Knićanin, da bi se kasnije naseljavanje proširilo i na sedam naselja vršačkog dela Banata: Gudurica, Veliko Središte, Plandište, Velika Greda, Hajdučica, Stari Lec i Dužine.

Posledice ovog masovno organizovanog naseljavanja, ne samo Makedonaca nego i stanovništva iz svih ostalih republika Jugoslavije, bile su mnogobrojne, raznovrsne i dalekosežne. Započinje proces prilagođavanja, odnosno integracije kolonista novoj društvenoj i prirodnoj sredini. S druge strane, doseljeno makedonsko stanovništvo donelo je sa sobom svoju kulturu, jezik, običaje, način ishrane, odevanja i druge kulturne osobenosti, koje su se neminovno odrazile u vojvođanskoj toponomastici. Novonaseljenim mestima, određenim institucijama, ulicama, udruženjima, kolonizovano stanovništvo daje nove nazive koji su ih podsećali na matični kraj. Jedna od retkih studija koja je zabeležila preseljenje Makedonaca u Vojvodinu jeste monografija Jovana Trifunskog, koja svedoči o naseljavanju Jabuke, Kačareva i Glognja (Trifunski, 1958), a kroz ovo istraživanje ispitujemo jedan aspekt današnjeg života Makedonaca u Vojvodini sa ciljem da doprinesemo novom korpusu naučnih studija o ovoj nacionalnoj manjini.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Dosadašnja istraživanja jezičkog pejzaža mogu se podeliti na kvantitativna i kvalitativna (Cocq et al., 2020). Dok se kroz kvantitativnu analizu dobijaju objektivne bročane informacije o jezičkim elementima u javnom prostoru, koji se dalje dele na službene i privatne oznake, kao i koji jezik koriste, kvalitativna analiza omogućava dublje razumevanje konteksta i značenja jezičkih pojava. U

ovom radu mi ćemo se osloniti na kvalitativni pristup jer nam je cilj da dobijemo deskriptivni pregled i informacije o prisustvu makedonskog jezika u javnom prostoru u tri naselja, bez poređenja sa učestalošću upotrebe srpskog kao nacionalnog i službenog jezika i ostalih manjinskih jezika u datim mestima.

Ben-Rafael i dr. (2006: 10) navode da se jezički pejzaž neke sredine može analizirati na osnovu privatnih pisanih oznaka (eng. "bottom-up" signs), gde spadaju nazivi radnji, pisani oglasi istaknuti na oglasnim tablama ili radnjama, i na osnovu službenih pisanih oznaka (eng. "top-down" signs), kao što su nazivi ulica, saobraćajni znaci, nazivi na vladinim zgradama, itd. koje „su propisane od strane vladinih agencija i stoga moraju poštovati propisanu jezičku politiku“ (Nedeljković Pravdić, 2021: 8). Nedeljković Pravdić nadalje tvrdi da upravo ova dva pristupa u analizi „pružaju uvid u odnose moći unutar zajednice, kao i uticaj globalizacije“ (Nedeljković Pravdić, 2021: 8), jer službene pisane oznake odražavaju opšte tendencije u dominantnoj kulturi, a privatne su regulisane u mnogo većoj meri individualnim strategijama (Ben-Rafael, et al., 2006: 10). Ovo, dakle, znači da smo tokom terenskog rada u junu i julu 2024. godine slikale sve pisane oznake na koje smo naišle u javnom prostoru tokom obilaska Kačareva, Jabuke i Plandišta. Na taj način sakupile smo korpus od oko 100 fotografija, koji smo analizirale za potrebe ovog rada i rezultate prikazale u nastavku. Tačnije rečeno, tokom terenskog rada fotografisale smo table na državnim ustanovama, privatnim firmama i radnjama, saobraćajne znakove, table sa nazivima ulica, oglasne table i drugo. Dobijene fotografije smo klasifikovale u dve grupe: službenu i privatnu upotrebu, a potom smo ih poredile sa sa jezičkom manjinskom politikom da bismo ustanovile kako se elementi makedonskog kao manjinskog jezika integrišu u javni prostor i kako se reflektuju kroz jezički pejzaž.

4. ANALIZA KORPUSA

Prvo mesto koje smo posetile bilo je Kačarevo u opštini Pančevo. U ovom mestu makedonski jezik je prisutan zajedno sa srpskim jezikom u natpisima na mesnoj zajednici i mesnoj kancelariji (Slika 1), domu kulture (Slika 2), osnovnoj školi (Slika 3), itd.

Slika 1. Mesna zajednica i mesna kancelarija u Kačarevu

Slika 2. Dom kulture u Kačarevu

Slika 3. Osnovna škola u Kačarevu

U svim ovim slučajevima upotreba makedonskog jezika regulisana je *Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* i *Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisama*. Ono što smo primetile jeste da nazivi ulica u Kačarevu nisu napisani dvojezično, nego samo na srpskom jeziku, kao i da na javnim mestima kao što su oglasne table, autobuske stanice i sl. nema nijedan natpis na makedonskom. Jedini slučaj privatne upotrebe makedonskog jezika (zajedno sa srpskim) jeste natpis ispred Udruženja Makedonaca „Vardar Kačarevo“ (Slika 4), gde članovi udruženja nude besplatnu odeću onima kojima je potrebna.

Slika 4. Natpis ispred Udruženja Makedonaca u Kačarevu

Posle Kačareva posetile smo Jabuku, gde je situacija sa službenom upotrebom makedonskog jezika donekle slična. Naime, u Jabuci možemo da vidimo makedonski jezik na natpisima ispred Javnog komunalnog preduzeća (Slika 5) i u nazivima ulica (Slike 6 i 7), gde je službena upotreba makedonskog jezika u skladu sa zakonom.

Slika 5. Javno komunalno preduzeće u Jabuci

Slika 6. Naziv ulice u Jabuci

Slika 7. Naziv trga u Jabuci

Međutim, u Jabuci na osnovnoj školi nema nijednog natpisa, pa ni na srpskom jeziku, a nigde u naselju ne mogu da se vide privatni natpisi na makedonskom jeziku. U Udruženju Makedonaca „Ilinden“ Jabuka može da se vidi naziv udruženja na makedonskom (Slika 8), ali ovaj natpis se nalazi u prostorijama udruženja, ne u javnom prostoru.

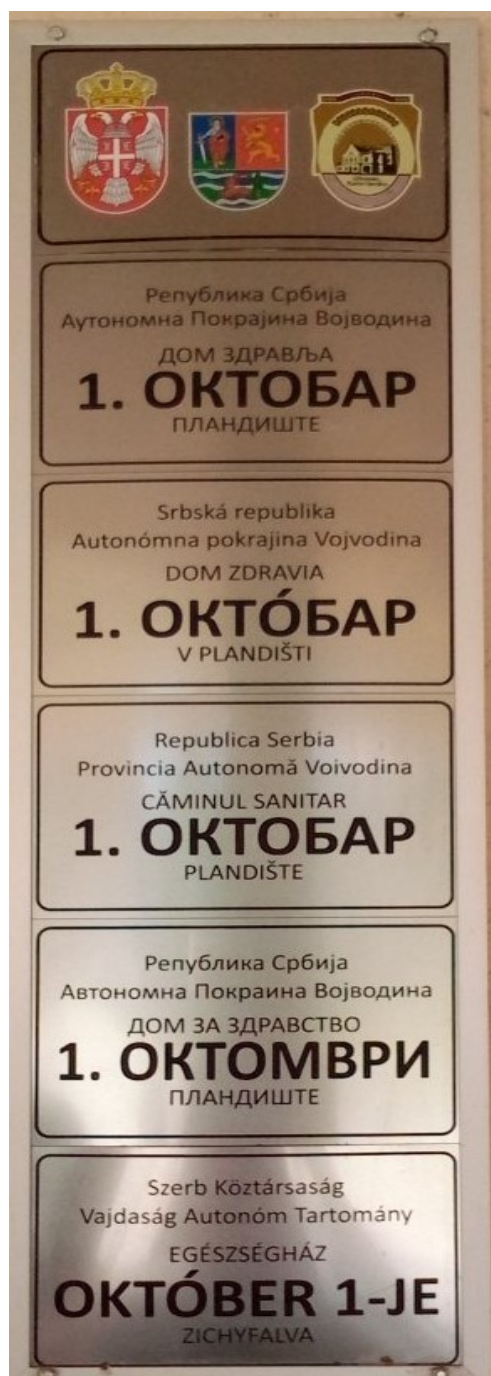

Slika 8. Udruženje Makedonaca u Jabuci

Poslednje mesto koje smo posetile bilo je Plandište, gde smo uočile da je makedonski jezik, u skladu sa zakonom, prisutan na službenim natpisima ispred opštine (Slika 9) i doma zdravlja (Slika 10), zajedno sa ostalim manjinskim jezicima čiji govornici žive u ovom mestu.

Slika 9. Opština u Plandištu

Slika 10. Dom zdravlja u Plandištu

Međutim, na natpisima ispred osnovne škole (Slika 11) i katastra (Slika 12) makedonskog jezika nema, iako su tu prisutni ostali manjinski jezici (mađarski, rumunski i slovački).

Slika 11. Osnovna škola u Plandištu

Slika 12. Katastar u Plandištu

Naposletku, što se tiče primera privatne upotrebe makedonskog jezika, nismo zabeležile nijedan primer na terenu.

5. DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Nakon pregleda korpusa i analize prisustva makedonskog jezika u javnom prostoru u opštinama u kojima je taj jezik zakonom definisan kao službeni, sagledavajući i službene i privatne natpise u tri mesta gde žive Makedonci i gde je makedonski jedan od službenih jezika, došle smo do zanimljivih, ali i očekivanih zaključaka koji odgovaraju na tri bitna pitanja koja smo postavile u ovom radu: da li se zvanične jezičke politike datog područja poštuju, da li postoje neke pravilnosti u pogledu prestiža jednog ili više jezika, te da li jezički pejzaž odražava demografski profil stanovništva.

Prvo, kad se radi o službenoj upotrebi koju definiše jezička politika Republike Srbije, u Kačarevu i Jabuci se u potpunosti poštuje *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* i *Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama*. Ovo znači da su nazivi ustanova kao što su mesna zajednica, škola i dom kulture

napisani na srpskom i makedonskom jeziku, a u Jabuci su čak i nazivi ulica napisani na ova dva jezika. S druge strane, u Plandištu smo primetile da su nazivi nekih javnih ustanova napisani na srpskom i četiri manjinska jezika koji su službeni u toj opštini (mađarski, makedonski, rumunski i slovački), dok na nekim drugim ustanovama nema makedonskog jezika iako su drugi manjinski jezici prisutni. Da li se radi o propustu ili neznanju, ostaje da se utvrdi.

Drugo, kad je reč o jezičkom prestižu, privatnu upotrebu makedonskog jezika uočile smo samo na jednom mestu, ispred Udruženja Makedonaca „Vardar Kačarevo“, a to je natpis koji upućuje poruku prolaznicima na srpskom i makedonskom jeziku (tim redosledom) da mogu besplatno uzeti komad odeće ili obuće ukoliko im je potreban. Ostale fotografije svedoče o neospornoj dominaciji srpskog jezika u svim privatnim kontekstima kao što su oglasi, plakati, umrlice, reklame, nazivi prodavnica, itd. Ovo je ujedno i jasan znak da se makedonsko stanovništvo u velikoj meri asimiliralo u lokalno, srpsko stanovništvo zbog faktora kao što su sličnost srpskog i makedonskog jezika, ista veroispovest i višedecenijski suživot. Ovo je potvrđeno i demografskim podacima iz popisa stanovništva u Republici Srbiji, koji svedoče o značajnom padu broja Makedonaca u Vojvodini u XXI veku. Drugim rečima, dominantna upotreba srpskog jezika u privatnim pisanim oznakama ujedno ukazuje na tendenciju ka jednojezičnosti u javnom prostoru, pa bi valjalo u nekom narednom istraživanju ispitati zašto je to tako, tj. zašto stanovnici ovih mesta kojima srpski nije maternji jezik ipak u javnom prostoru koriste ovaj jezik, a ne svoj maternji, te u kojoj ga meri koriste u usmenoj komunikaciji u svakodnevnim situacijama.

Naposletku, iako to nije bio cilj ovog rada, važno je napomenuti da, iako su u opštini Plandište pored srpskog kao nacionalnog i službenog jezika, te makedonskog kao službenog jezika, zakonom definisani i mađarski, rumunski i slovački kao službeni jezici, terensko istraživanje nije otkrilo nijednu privatnu upotrebu ovih jezika u javnom prostoru ovog grada, što opet svedoči o izrazitoj tendenciji ka jednojezičnosti u korist srpskog jezika, uz negativne posledice po vitalnost svih pomenutih manjinskih jezika.

Biljana Radić-Bojanić

Valentina Sokolovska

LINGUISTIC LANDSCAPE OF MACEDONIANS IN VOJVODINA

Summary

In researching the linguistic landscape of Macedonians in Vojvodina, we have visited one town (Plandište) and two villages (Jabuka and Kačarevo) inhabited by Macedonians, where the Macedonian language is one of the official languages and its use is regulated by minority language policies of Republic Serbia. During the aforementioned fieldwork we took around one hundred photographs of public uses of language (in both official and private contexts) in order to ascertain to what extent the Macedonian language is present in public spaces in these three settlements and in what contexts of use it is found. Official contexts include various state institutions such as municipality buildings, police stations, libraries, schools, etc. while private contexts refer to inscriptions on public notification boards, names of shops, or any other instance of language use by private individuals. Upon analyzing the corpus of photographs we established that the Macedonian language is present in public spaces in official uses in all three settlements, but we also found that not all official inscriptions abide by the Law on the use of minority languages because in some situations the inscriptions in Macedonian are missing (for example in Plandište the primary school does not have its official name written in Macedonian and neither does the local cadastre office). As for the private use, we found only one instance of the Macedonian language in front of the Association of Macedonians “Vardar Kačarevo”. This testifies of the high level of assimilation of Macedonians, most likely due to factors such as linguistic similarities between Serbian and Macedonian, religious similarities and length of contact between two ethnic groups.

Key words: Macedonians, Vojvodina, linguistic landscape, minority language policy, public signs, private inscriptions.

LITERATURA

- Backhaus, P. (2007). *Linguistic Landscapes. A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Clevedon–Buffalo–Toronto: Multilingual Matters.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Hasan Amara, M., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. In: D. Gorter (Ed.), *Linguistic Landscape: A New Approach*

- to Multilingualism* (7–30). Clevedon: Multilingual Matters.
- Cocq, C., Granstedt, L., Lindgren, E., & Lindgren, U. (2020). *Developing Methods for the Study of Linguistic Landscapes in sparsely populated areas*. Umeå: Umeå universitet.
- Coulmas, F. (2009). Linguistic Landscaping and the Seed of the Public Sphere. In: E. Shohamy & D. Gorter (Eds.), *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery* (13–24). New York: Routledge.
- Gaćeša, N. (1995). *Radovi iz agrarne istorije i demografije*. Novi Sad: Matica srpska.
- Hušanu, M., & Sorescu-Marinković, A. (2023). Changing the linguistic landscape: Vlach Romanian in Eastern Serbia. *Teme*, XLVII (1), 69–86.
- Landry, R., & Bourhis R. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: an empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16 (1), 23–49.
- Marten, H. F., Van Mensel, L., & Gorter, D. (2012). Studying minority languages in the linguistic landscape. In: D. Gorter, H. F. Marten & L. Van Mensel (Eds.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape* (1–15). London: Palgrave Macmillan.
- Nedeljković Pravdić, M. (2021). *Jezički pejzaži podeljenog grada: severna i južna Mitrovica*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
- Radić-Bojanić, B., i Bovdiš, T. (2024). Jezički pejzaž mesta Kovačica. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, 54 (1): 15–32.
- Republički zavod za statistiku – Popis 2022. Knjiga 1. Nacionalna pripadnost (opštine i gradovi). Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234001.pdf> (pristupljeno 2. 9. 2023.)
- Republički zavod za statistiku. Popis 2022. Stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti i polu. Dostupno na: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/3104020101?languageCode=sr-Cyrl> (pristupljeno 30. 8. 2023.)
- Sikimić, B. (2016). Jezički pejzaž Karaševaka: nadgrobnici spomenici. *Folkloristika*, 1/2, 43–63.
- Sikimić, B., & Nomaći, M. (2016). Jezički pejzaž memorijalnog prostora višejezičnih zajednica: Banatski Bugari/Palčani u Srbiji. *Južnoslovenski filolog*, 72 (1/2), 7–31.
- Sorescu-Marinković, A. (2021). Jezički pejzaž banatskog rumunskog groblja: epitafi, priče o identitetu. *Acta Pannonica*, 2, 53–69.
- Sorescu-Marinković, A., & Salamurović, A. (2022). The rural linguistic landscape

of Banat. *Eastern European Countryside*, 28/1, 51–79.

Spolsky, B. (2009). Prolegomena to a Sociolinguistic Theory of Public Signage. In: E. Shohamy & D. Gorter (Eds.), *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery* (25-39). New York: Routledge.

Trifunoski, J. (1958). *O posleratnom naseljavanju stanovništva iz NR Makedonije u tri banatska naselja – Jabuka, Kačarevo i Glogonj*. Novi Sad: Matica srpska.

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. Dostupno na:

<https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/ZAKON-O-ZASTITI-PRAVA-I-SLOBODA-NACIONALNIH-MANJINA040718.pdf> (pristupljeno 30. 8. 2023.)

Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma. Dostupno na:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sluzbenoj_upotrebi_jezika_i_pisma.html (pristupljeno 30. 8. 2023.)